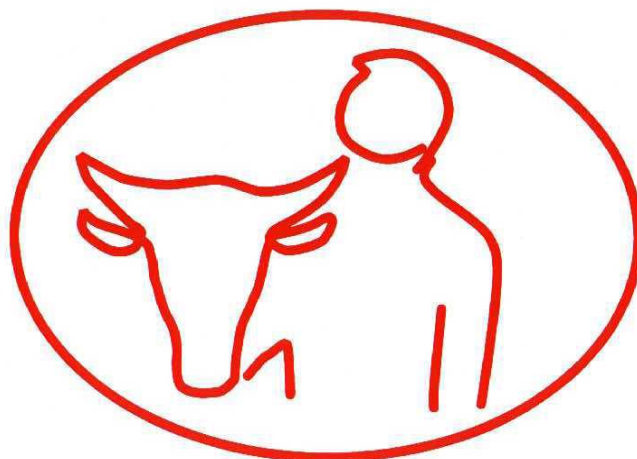

**SVAZ CHOVATELŮ
ČESKÉHO STRAKATÉHO SKOTU**

CHOVNÝ CÍL A STANDARD

**ŠLECHTITELSKÝ PROGRAM
ČESKÉHO STRAKATÉHO SKOTU**

d u b e n 2 0 0 7

Chovný cíl a šlechtitelský program se vztahují na období nejbližších pěti let, tj. zhruba do roku 2012, s výhledem na další období.

1. Výchozí předpoklady

1.1. Tendence evropského chovu strakatého skotu

- V evropských zemích se stále důrazněji prosazuje multifunkční pojetí významu chovu skotu v celé soustavě zemědělství a ochrany i kultivace životního prostředí.
- Strakatý skot, který zaujímá v řadě evropských zemí významný podíl na celkových stavech skotu má v tomto procesu nezastupitelné postavení. Svým oboustranným produkčním zaměřením se uplatňuje efektivně ve všech produkčních systémech i oblastech.
- Strategie a ekonomika chovu plemene vychází z předpokladu, dosud v evropských zemích realizovaného, že masná komponenta užitkovosti vyrovnává, do značné míry, rozdíl mléčné užitkovosti oproti jednostranně zaměřeným dojným plemenům. Týká se to nejen vlastního výkrmu, jehož parametry jsou shodné se specializovanými masnými plemeny, ale také nebo především výhodného zpeněžení telat a zástavového skotu.
- Nepříznivý vývoj spotřeby hovězího masa a v souvislosti s tím i produkce a cen jatečného skotu v posledním roce tento předpoklad do určité míry narušil. V předních evropských zemích s chovem strakatého skotu je však patrný již určitý obrat k vyšší spotřebě, produkci i cenám jatečných zvířat a zástavového skotu.
- Evropský trh bude klást stále vyšší nároky na kvalitu a zdravotní nezávadnost produktů chovu skotu. Tlak veřejnosti bude zdůrazňovat pohodu chovaných zvířat.
- V chovu strakatého skotu se budou stále více prosazovat hlediska fitness, zejména dlouhovýkonnost, plodnost, průběh porodů, ztráty a vitalita telat apod., jako předpoklad zefektivnění chovu.

1.2. Užitkový typ a směry šlechtění

- Strakatý skot se plně osvědčil, pro svoje všestranné produkční využití, menší náročnost, hospodárnost chovu a přizpůsobivost, ve všech výrobních oblastech a technologických systémech i pro všechny produkční směry.
- Plemeno bude proto i nadále šlechtěno na kombinovaný užitkový typ, který tvoří společný základ pro využití jak ve stádech dojeného skotu, tak pro výběr zvířat pro specializovaný masný program.
- Podstatně větší důraz bude kladen v procesu šlechtění na účinné zlepšování kvalitativních parametrů mléka a masa a na soubor vlastností a znaků, které napomáhají snižování nákladů a zvyšování hospodárnosti chovu (funkčních znaků).
- Významnou rezervou pro zlepšení celkové efektivnosti chovu skotu je všestranné snižování výrobních nákladů u všech kategorií skotu. Rozhodujícím nástrojem v tomto směru je úroveň řízení jednotlivých chovů.
- Český strakatý skot a fylogeneticky příbuzná plemena jsou využívána i v systémech bez tržní produkce mléka. České strakaté plemeno je dlouhodobě šlechtěno, vedle mléčné užitkovosti, i na užitkovost masnou a dosahuje v ukazatelích masné užitkovosti velmi dobrých výsledků, srovnatelných s masnými plemeny a jejich kříženci. Do budoucna se předpokládá rozšíření oddílu M plemenné knihy českého strakatého skotu a využívání

části populace v systémech bez tržní produkce mléka.

1.3. *Stavy skotu a užitkovost*

- Reálně dosažitelnou a efektivní úroveň průměrné mléčné užitkovosti v celé populaci plemene lze odhadnout na cca 6 500 – 7 500 kg mléka. Roční nárůst užitkovosti, vzhledem k současné úrovni, se bude postupně zpomalovat.
- Předpokládá se proto, že stavy krav plemene se ustálí zhruba na současné úrovni cca 210 000 kusů. Z toho:
 - zapojeno v kontrole mléčné užitkovosti cca 200 až 205 000 krav
 - zapsáno v PK cca 165 až 175 000 krav

2. Chovný cíl a standard plemene

2.1. *Hlavní směry chovného cíle*

Cílem je intenzivní, stabilní a hospodárná produkce mléka a masa vysoké kvality, dosahovaná za přiměřených nákladů. Tyto požadavky charakterizuje:

- Kombinovaný maso-mléčný užitkový typ.
- Zdůraznění kvalitativních ukazatelů produkce, zejména:
 - u mléka – obsah mléčných složek, počet somatických buněk
- Zdůraznění ukazatelů fitness, zejména: dlouhovýkonnost, snadné porody, vitalita telat, adaptabilita, pastevní schopnost
- Pevná konstituce a dobrý zdravotní stav, zejména mléčné žlázy
- Harmonické a funkční utváření tělesných partií, hlavně vemene a končetin, jemná kostra, střední až větší tělesný rámec, dobré osvalení a šířkové i hloubkové rozměry.
- Střední ranost

2.2. *Základní parametry chovného cíle*

- **Mléčná užitkovost**
 - prvotetek 5 600 – 6 200 kg
 - dospělých krav 6 000 – 7 500 kg
 - obsah bílkovin v mléce nejméně 3,5 %
 - obsah tuku v mléce 4,0 – 4,1 %
 - délka produkčního využití dojníc 4 – 5 laktací
 - poměr obsahu bílkovin a tuku v mléce 1 : 1,15 – 1,20
- **Masná užitkovost**
 - denní přírůstek ve výkrmu býků 1 300 g a vyšší
 - jatečná výtěžnost žírných býků 57 – 59 %
 - třída klasifikace zmasilosti nejhůře R, optimálně U
- **Ranost**
 - věk při 1. zapuštění 16 – 18 měsíců
 - věk při 1. otelení 26 – 28 měsíců
- **Plodnost**
 - servis perioda do 100 dní
 - inseminační index do 1,8

- březost po I. inseminaci – jalovice 60 – 70 %
– krávy 50 – 60 %
- mezidobí 380 – 390 dní

2.3. *Standard plemene*

- hmotnost jalovic ve věku 12 měsíců 340 – 360 kg
- hmotnost býků ve věku 12 měsíců 500 – 530 kg
- hmotnost jalovic při 1. zapuštění 420 – 450 kg
- hmotnost v dospělosti – krav 650 – 750 kg
– býků 1 200 – 1 300 kg
- výška v kříži dospělých – krav 140 – 144 cm
– býků 152 – 160 cm

2.4. *Základní parametry chovného cíle pro zvířata v systémech bez tržní produkce mléka*

3. Selekční program

3.1. *Minimální rozsah sledovaných znaků a vlastností, testování a posuzování*

U krav se zjišťují tyto ukazatele a užitkové a funkční vlastnosti:

- původ,
- mléčná užitkovost - kg mléka, obsah tuku, bílkovin a laktózy v %,
- dojitelnost – u dcer testovaných býků a matek býků – absolutní průměrný minutový výdojek, pro vyhodnocení býka je vyžadováno minimálně 15 dcer
- reprodukční vlastnosti (plodnost) – data a počet zapuštění, zabřeznutí, datum otelení ,
- testování plodnosti se skládá ze dvou forem:
 - paternální komponenta – podle výsledku zabřezávání po býku v období testovacího připaraování,
 - maternální komponenta – podle výsledků zabřezávání dcer býka ve stejných úsecích jako KU,
- ranost – věk při prvním otelení

Vlastnosti reprodukce a ranost zvířat jsou hodnoceny na základě údajů v databázích ČMSCH a.s..

- zevnějšek – u dcer testovaných býků, u matek býků a na žádost chovatele u všech prvotek ve stádě, příp. u dalších krav popis jednotlivých tělesných partií podle metodiky, vady zevnějšku, souhrnné hodnocení. Hodnocení zevnějšku a zjišťování základních tělesných rozměrů pro účely KD zajišťují podle mezinárodně harmonizované metodiky Evropského sdružení chovatelů strakatého skotu (System 97) bonitěři ČMSCH,
- průběh porodu, vícečetné porody a ztráty telat u všech plemenic, údaje o průběhu porodů jsou shromažďovány na základě prvotní evidence v chovech. Vzhledem k dosud rozdílnému rozsahu a kvalitě záznamů v chovech nejsou data zatím centrálně vyhodnocována v systému KD,
- genetický typ (DNA) u krav a jalovic, vybraných jako využitelné matky býků, u plemenic pro které byla uzavřena smlouva na produkci býčků a u krav a jalovic při prodeji embryí a na žádost chovatele i u dalších jalovic a krav.

Principy metod zjišťování a posuzování vlastností zvířat a jejich plemenné hodnoty a organizace, odpovědné za jejich metodické řízení stanovuje Rozhodnutí komise č. 2006/427 z 20. června 2006, Rozhodnutí č.94/515/ES z 27. července 1994 a Rozhodnutí Rady č. 96/463/ES z 23. července 1996.

Testování a posuzování znaků mléčné užitkovosti se provádí v systému kontroly užitkovosti (KU) podle metodiky mezinárodní organizace pro kontrolu užitkovosti ICAR. Zjišťování a sběr dat zajišťují technici plemenářských společností a zpracování Českomoravská společnost chovatelů, a.s. (ČMSCH).

Testu masné užitkovosti podléhají všichni býci zařazení do testovacího připarování. Plemenné hodnoty jsou stanovovány s využitím dostupných zdrojů. Plemenné hodnoty jsou zveřejňovány a využívány pro potvrzení o původu v souladu s předpisem Komise 2006/427 ES, je-li dosaženo minimální spolehlivost 50 % a vyšší. Dílčí plemenné hodnoty jednotlivých znaků jsou použity pro výpočet komplexního selekčního indexu SIC, jehož složení odpovídá ekonomickému významu jednotlivých sledovaných vlastností a znaků.

Kontrolu dědičnosti zdraví včetně diagnostiky a sledování dědičných poruch zdraví zajišťuje útvar genetiky SVÚ Brno. Údaje o zdraví a dědičných poruchách jsou zveřejňovány, v případě potřeby jsou přijímána opatření, jejichž cílem je minimalizovat dopady při zachování maximální úrovně genetického zisku.

Objektivní zjišťování (testování) a posuzování vlastností zvířat, spolehlivý přenos dat a jejich kontrola před zpracováním v kontrole dědičnosti je základním předpokladem efektivního programu šlechtění. Trvalým úkolem je proto zdokonalování systému kontroly užitkovosti a dalších systémů testování vlastností s vytvořením zpětné vazby pro zajištění co největší objektivnosti shromažďovaných dat.

Rozsah sledovaných vlastností a znaků bude dále upřesňován event. rozšiřován podle stupně poznání, vědeckého a technologického pokroku, zájmu a potřeb chovatelů a zpracovatelů.

3.2. Matky býků

- Efektivní stav vybraných matek býků cca 400 – 500 krav, tj. 0,25 - 0,30 % z počtu krav zapsaných v PK
- Selekční kritéria a hranice pro výběr matek býků stanovuje pokyn Rady PK – Selekční kritéria matek býků – otců býků
- Hodnocení zevnějšku provádí nezávislí bonitéři.
- Výběr matek býků provádí pracovníci Svazu nebo pracovníci oprávněných osob vždy za účasti chovatele.
- Špičkové matky býků, popř. jalovice s vynikající rodokmenovou hodnotou, se doporučuje využít pro ET.

3.3. Matky býků – masný program

- *Výběr matek býků provádí pracovníci Svazu nebo pracovníci oprávněných osob vždy za účasti chovatele.*
- Plemenná příslušnost C1, přednostně vybírat C88 a více

- Minimální výška v kříži – na I. laktaci min. 140 cm
- Hodnocení osvalení a užitkového typu min. 80 bodů
- Otec – pozitivně prověřen na masnou užitkovost

3.4. Otcové býků

- Předpokládá se využití otců býků domácí provenience v rozsahu cca 2 – 3 býky ročně; žádoucí je časově omezené využití otců býků na kratší přípařovací období, s tím, že otcové býků budou vyhlášováni v kratších intervalech v průběhu roku.
- Výběr býků z domácí produkce se doplňuje, v potřebném rozsahu, výběrem špičkových býků ze světové populace fylogeneticky příbuzných strakatých plemen. Výběr probíhá obdobně v kratších intervalech na základě aktuálních výsledků KD.
- Selekční kritéria a hranice pro výběr otců býků z domácí produkce stanovuje pokyn Rady PK – Selekční kritéria matek býků – otců býků
Popis a hodnocení zevnějšku potomstva je provedeno oficiálním lineárním popisem.

Podmínky pro výběr otců býků ze zahraničí:

- otec býků v zemi prověření
- Výběr provádí Rada plemenné knihy na základě komplexního zhodnocení všech uvedených hledisek.
- Výběr a rozsah využití otců býků na vybrané matky býků doporučí Svaz v dohodě s oprávněnými osobami, které následně uzavírají s chovatelem dohodu o produkci býčků.
- Svaz chovatelů zveřejní oficiální seznam býků doporučených pro cílené přípařování minimálně dvakrát ročně.

3.5. Otcové býků – masný program

- Počet otců pro masný program bude vycházet z požadavku trhu
- Plemenná příslušnost C1, přednostně vybírat C 88 a více
- Parametry masné užitkovosti – minimálně na úrovni požadavků pro vyhlášení zlepšovatele masné užitkovosti
- Upřednostňuje se genetická homozygotní bezrohlost doložená uznaným chovatelským sdružením

3.6. Produkce a výběr býků do plemenitby

- Býci českého strakatého plemene budou i nadále vybírání z odchoven, které jsou základem hodnocení masné užitkovosti v souladu s metodikou kontroly masné užitkovosti pro český strakatý skot a fylogeneticky příbuzná kombinovaná plemena a plní současně i funkci přípravy pro plemenitbu a karantény.
- Selekční kritéria a hranice pro výběr býků do plemenitby jsou definovány v metodice kontroly masné užitkovosti pro český strakatý skot a fylogeneticky příbuzná kombinovaná plemena.
- Ročně se předpokládá nákup 180 – 200 býčků do odchoven. To odpovídá, při náročném předvýběru, produkci cca 230 – 250 býčků a plnému využití stavu MB, včetně ET.
- Zahraniční býci zařazovaní do testace v České republice musí při příchodu na ISB projít základním výběrem.
- Intenzita výběru býků do plemenitby se bude pohybovat mezi 50 – 60 %, tzn. výběr 85 – 95 býků do inseminace a využití dalších býků pro přirozenou plemenitbu.

3.7. Testovací přípařování

- Ročně se zařazuje do testovacího přípařování nejméně 80 býků, převážně z domácí produkce, doplněných omezeným počtem býčků z dovozu, popřípadě z reciproké mezinárodní testace.
- Býci jsou zařazováni do testovacího přípařování co nejdříve po výběru a přípravě na inseminační stanici, optimálně do 18. měsíců věku.
- Rozsah testovacího přípařování musí umožnit nejméně 300 zabřezlých plemenic po každém testovaném býku. Žádoucí je určit pro testovací přípařování nejméně 20 % z počtu I. inseminací a uplatnit ho přednostně u prvotetek.
- Po skončení periody testovacího přípařování se přeruší využití býka na dobu nejméně 6 měsíců.

3.8. Výběr komplexně prověřených býků zlepšovatelů k opakovanému nasazení

- Intenzita selekce vyhlášených býků zlepšovatelů se bude pohybovat na úrovni do 15 % z počtu testovaných v příslušném roce.
- Býky komplexně prověřené zlepšovatele k opakovanému nasazení vyhláší Svaz a rozsah jejich využití projednává s oprávněnými osobami.
 - Selekční kritéria a hranice pro výběr býků zlepšovatelů k opakovanému nasazení upravuje pokyn Rady PK – vyhlášení býků zlepšovatelů

3.9. Výběr a vyhlášení býků zlepšovatelů masné užitkovosti

- Intenzita selekce vybíraných býků zlepšovatelů masné užitkovosti se bude pohybovat do 5 % z počtu býků testovaných v příslušném roce.
- Býky zlepšovatele masné užitkovosti vyhláší Svaz a rozsah jejich využití projednává s oprávněnými osobami.
- Vybraní býci zlepšovatelé masné užitkovosti jsou určeni k využití jak v systému chovu krav bez tržní produkce mléka, tak v dojených stádech s kombinovanou užitkovostí.
 - Selekční kritéria a hranice pro tuto kategorii upravuje pokyn Rady PK – vyhlášení býků zlepšovatelů
 - Při výběru a vyhlášení býků této kategorie se přihlíží k PH masné užitkovosti a hodnocení zevnějšku potomstva, zejména v ukazatelích užitkového typu a osvalení.

3.10. Zařazení býků do oddělení M hlavního oddílu

- Oddělení M je vedeno v rámci hlavního oddílu A plemenné knihy pro býky českého strakatého skotu masného typu.

Podmínky zápisu do oddělení M upravuje pokyn Rady PK – zápis býků masného typu českého strakatého skotu do oddělení M oddílu A plemenné knihy.

4. Selektce ve stádech

- Širší variabilita vlastností a znaků v rámci celé populace strakatého skotu v ČR i v zahraničí je považována za přednost plemene, která dává jednotlivým zemským populacím i chovatelům dostatečný prostor pro výběr vhodných typů a korektorů podle vlastních podmínek a záměrů.
- V rámci jednotlivých stád je naopak žádoucí vyšší stupeň unifikace vlastností a znaků, která usnadňuje selekci a přípařování ve stádě.
- Pro zajištění takového modelu selekce je žádoucí definování konkrétního cíle šlechtění ve stádě a dále:

□ Na úseku přípařování:

- skupinové nebo individuální připárování a volba vhodného plemeníka – korektora
 - omezení počtu připárovávaných plemeníků prodloužené na více let (ve zdůvodněných případech)
- **Na úseku selekce:**
- rozhodující etapu selekce soustředit na období počátku první laktace (1. až 2. kontrola, popř. 100 denní laktace)
 - tam, kde je to provozně schůdné, se doporučuje soustředit prvotelky do standardních podmínek samostatné stáje nebo oddílu stáje
 - stanovit minimální kritéria chovu pro výběr prvotetek do stáda dojených krav
 - vyselektované prvotelky účelně využít
 - k tomu účelu zvýšit intenzitu odchovu a zapouštění jalovic na nejméně 36 – 38 % ze stavu dojených krav

5. Masný program českého strakatého skotu

Český strakatý skot a fylogeneticky příbuzná plemena kombinovaného užitkového typu jsou v ČR využívána v systému dojeného i masného skotu. České strakaté plemeno je dlouhodobě šlechtěno, vedle mléčné užitkovosti, i na užitkovost masnou a dosahuje v ukazatelích masné užitkovosti velmi dobrých výsledků, srovnatelných s masnými plemeny a jejich kříženci. Rozhodujícími ukazateli v tomto směru jsou: růstová schopnost, tělesný rámec, podíl tuku ve svalovině, jatečná výtěžnost, schopnost výkrmu býků do vyšší porážkové hmotnosti a nižší podíl kostí. Početnost stáda strakatého skotu umožňuje v řadě zemědělských podniků zaměřit výrobu, vedle prvořadě mléčné užitkovosti, i na produkci zástavového skotu nebo žír skotu s diferencovanou délkou výkrmu a porážkovou hmotností podle požadavků odběratele.

5.2. Program šlechtění

Určujícím principem programu zůstane i nadále souběžné šlechtění českého strakatého skotu, jako plemene kombinovaného užitkového zaměření na mléčnou i masnou užitkovost a na hlavní ukazatele fitness, společné pro oba užitkové směry.

Selekční program se bude i nadále opírat, jak o výběr pozitivně prověřených býků na masnou užitkovost v rámci komplexního testování, tak o záměrné připárování a produkci býků masného typu pro inseminaci i přirozenou plemenitbu.

Pro účely záměrné produkce býků masného typu se vybírají:

- **Matky býků** z dojené populace krav z chovů, které jsou dlouhodobě zapojeny do kontroly dědičnosti zdraví, vykazují dobré parametry reprodukce a jsou typově vyrovnané. Hlediskem výběru bude zejména užitkový typ, osvalení, tělesný rámec a plemenná příslušnost (výlučně C₁). Přihlíží se k výsledkům KD masné užitkovosti otce a otce matky.
- **Otcové býků** z komplexně prověřených a i z býků výrazných zlepšovatelů masné užitkovosti, popř. z býků fylogeneticky příbuzných strakatých plemen, pozitivně prověřených na masnou užitkovost. Výběr provádí Svaz.

5.3. Testování a posuzování

Pro testování a posuzování masné užitkovosti českého strakatého skotu vlastní užitkovosti i užitkovosti potomstva je zpracována samostatná Metodika kontroly masné užitkovosti pro český

strakatý skot a fylogeneticky příbuzná kombinovaná plemena vycházející z předpokladu využití dostupných zdrojů informací o masné užitkovosti v souladu s nařízením Komise 2006/327.

K základním ukazatelům, které se sledují ve stádech bez tržní produkce mléka patří:

- hodnocení exteriéru podle samostatné metodiky pro zvířata v systémech bez tržní produkce mléka
- hodnocení průběhu porodu
- hodnocení hmotnosti při porodu a ve 210 dnech

6. Vývoj metodických postupů testování, hodnocení a selekce

- Pro základní metodické postupy testování a posuzování a odhadu plemenné hodnoty jsou určující směrnice ICAR a metodiky schválené a přijaté EVF (Evropským sdružením strakatého skotu). O změnách základních metodických postupů kontroly užitkovosti a zkoušky dědičnosti, odvozených z mezinárodních uzancí rozhoduje Svaz na základě odborné diskuse a vyjádření Svazových orgánů.

7. Kontrola realizace šlechtitelského programu plemene

- Rada PK, jako pracovní orgán Svazu pro řízení PK a šlechtitelského programu, hodnotí na všech svých zasedáních postup a výsledky realizace šlechtitelského programu v průběhu roku. Na tomto podkladě přijímá Svaz opatření a zpřesňuje metodické postupy k usměrnění, popř. korekci šlechtitelského programu.
- Komplexní vyhodnocení realizace šlechtitelského procesu za uplynulý rok a porovnání dlouhodobého vývoje zpracovává Svaz formou ročenky zveřejňované obvykle v I. čísle svazového ZPRAVODAJE následujícího roku. ZPRAVODAJ je distribuován všem členům PK a všem zainteresovaným chovatelským organizacím. Svaz předkládá souhrnnou zprávu o rozboru šlechtění a realizaci programu MZe ČR po jejím projednání a odsouhlasení členským shromážděním SCHČSS.
- Podrobný výklad výsledků je součástí programu každoročního členského shromáždění SCHČSS, odborných seminářů pořádaných Svazem nebo zájmovými organizacemi na krajské i okresní úrovni.

8. Obecná ustanovení

Výjimky z jednotlivých ustanovení a parametrů šlechtitelského programu (týká se kritérií pro matky býků, otce býků a býky zlepšovatele – prověřené KD) může povolit v zásadě jen Svaz.

Pouze při výběru býků do plemenitby v odchovnách je oprávněn o nich na místě rozhodnout i hodnotitel, určený Svazem. Výjimky mohou být uplatněny pouze ve zdůvodněných případech, kdy je účelné přihlídnout k vynikající úrovni některé z hlavních vlastností, popř. při zdůvodněných odchylkách od stanovených parametrů u dalších vlastností.